

„Vtedy som si pomyslel,
že všetko, pred čím som
v živote utekal, ma dobehlo
práve tam, kde som sa pred
tým chcel ukryť.“

absynt
prekliati/reportéri

Wojciech Jagielski

Na východ od západu

absynt

Wojciech Jagielski Na východ od západu

Preložil Juraj Koudela

Prekliati reportéri
Absynt 2021

Vydanie publikácie podporil z verejných zdrojov
Fond na podporu umenia
Preklad publikácie z verejných zdrojov formou
štipendia podporil Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Vydanie publikácie
podporil Poľský
Inštitút knihy

Copyright © by Wojciech Jagielski
All rights reserved
Translation © Juraj Koudela
Design & Layout © Pavlína S. Morháčová
ISBN 978-80-8203-289-8

*Napriek mnohým spoločným rozhovorom zostáva
pre mňa Kamal naďalej veľkou záhadou.
Zveril som ju teda do rúk svojej ženy Gražyny;
patria predsa do rovnakého kmeňa.
A tak sa stala, hoci trochu proti svojej vôli,
spoluautorkou tejto knihy.*

Wojciech Jagielski

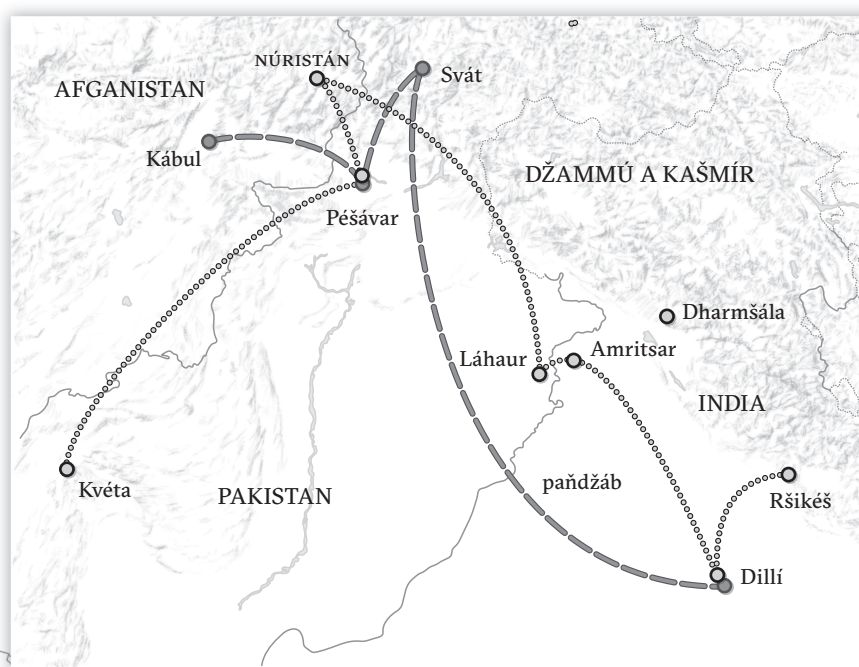
Cesty Svätého a Kamal

Cesta Svätého

Cesta Kamal

Za múrmi Džaisalméru

Pohoniči tiav Radžész a Kumár udržiavali oheň na púšti celú noc. Keď sa jeden uložil k spánku, druhý strážil oheň, batohy i ťavy stonajúce kdesi v temnote.

Tak sa to dialo noc čo noc, no tentoraz napriek pokročilej nočnej hodine obaja bdeli a nehybne sedeli nad dohasínajúcou pahrebou. Nabudení akousi zvláštnou silou sa začali hašteriť a palicami nezmyselne rozhrabávať žeravé uhličky.

Mesiac nakoniec vykukol spoza mrakov a púšť sa rozjasnila.

Nehybne som ležal na zemi a predtým mnou sa rozprestieralo celé táborisko; provizórne lôžka zo spacákov a hrubých drsných diek slúžiacich ako matrace.

Mesiac bol ohromný, jeho okrúhla tvár žiarila jasným svetlom. Otvorenú dlaň na konci vystretej ruky som vnoril medzi hviezdy.

„Nespiš?“ opýtala sa.

„Vidíš, ako ďaleko dočiahnem? Až do neba.“

Vedel som, že by mala ležať hneď vedľa mňa, asi čiernovlasá a opálená slnkom, nepamätám si už presne, no napriek tomu jej hlas ku mne doliehal akoby z veľkej diaľky. Zdvihol som hlavu, ale nevidel som ju. Ohnisko sa tiež vzdialilo, hoci si vždy ustielame čo najbližšie, pretože len v jeho blízkosti sa cítime bezpečne. Pohoniči nás varovali, že v spánku sa môžeme ľahko prevrátiť a odkotúľať priamo do ohňa. Teraz tam boli oni, vzájomne sa doťahovali, opierajúc sa o sedlá, ktorými na úsvite osedlajú ťavy. Nehovoril som ich jazykom, ale v tej chvíli som ich slovám rozumel.

„Tak je to teda,“ zasmial som sa. Až teraz som pochopil, ako Elixír chodil na indické filmy do kina Imperial v dillíjskej štvrti Pahárgaňdž.

Nenechal si ujsť žiaden nový film. Trpezlivo stál v rade na lístky, a keď sa pokladnica otvorila, v zástupe divákov razom vypukol otvorený boj bez akýchkoľvek pravidiel či štipky slušnosti. Pustil sa do boja sám proti všetkým, aby pokladníkovi vtisol do ruky guču bankoviek výmenou za farebný ústrižok, priepustku do magického sveta pohyblivých obrázkov.

V kine Imperial premietali filmy v hindčine, bez titulkov či dabingu. Elixírovi to neprekážalo. Sedel medzi miestnymi v preplnenej zatuchnutej sále bez klimatizácie a s nemým úžasom sledoval osudy filmových hrdinov. Domáci Indovia boli milo prekvapení jeho prítomnosťou a tí najnetrpezlivejší ani nevyčkali do konca filmu a začali doňho štuchať prstami, dobiedzať a vypytovať sa, či rozumie ich jazyku. „Nie, ale dokážem čítať z pier,“ odpovedal.

Večer na púšti som sa započúval do vysokých, zachrípnutých hlasov Radžěša a Kumára a pochopil som, že sa vôbec nehádajú. Len sa horúčkovo dohadujú a usilujú sa vyriešiť nejaký páľčivý problém. Nevedeli sa dohodnúť. Skákali si do reči, prekrikovali sa, navzájom sa obviňovali zo zlých riešení. „Čo im povieme?“ spýtal sa Kumár Radžěša.

Púšť bola čoraz bledšia.

„Tak spíš alebo nie?“ začul som znovu.

Natiahol som ruku, no nahmatal som len chladný piesok, ktorý sa mi presýpal pomedzi prsty.

„Kde si?“ spýtal som sa.

„Kde by som mala byť? Tu.“

„Nikdy som sa necítil lepšie,“ zamrmľal som.

A vtedy som začul orchester. Tóny píšťal, aké používajú zaklínači hadov, flauty, duté dunenie bubnov, plechové rinčanie krotalov, tklivý spev. Zodvihol som sa na lakte a poobzeral sa, odkiaľ prichádza tá hudba.

„Počujete?!“ skríkol som. „Niekde tu musí byť svadba!“

Po chvíli som medzi piesočnými dunami zbadal svadobný sprievod. Na jeho čele kráčali hudobníci a za nimi ostatní svadobčania – ženy obťažkané náušnicami, náhrdelníkmi a náramkami, oblečené do sviatočných vyšívaných sári v krikľavých farbách blankytu, červene či šafranu, vzpriamení muži v slávnostných šervaní, ktoré sú mimoriadne obľúbené medzi hrdými potomkami rádzpútskych bojovníkov. Za nimi sedeli na bielych koňoch ženích s nevestou ozdobení girlandami kvetov, vážni, slávnostní a neskutoční ako dáki svätci. Ženích mal na hlave zlatý turban a nespustil zrak zo svojej milej. Dievča s tvárou prekrytou závojom z mušlí sa nemohlo vynadávať na svoje dlane a ramená zdobené sýtočervenou henou. Ak by meno jej vyvoleného, ktoré si nechala ozdobným písmom nakresliť na pokožku, a s ním aj ďalšie slávnostné ornamenty vybledli príliš skoro, bolo by to považované za zlé znamenie pre ich manželstvo. Svadobný sprievod uzatváral pestrofarebne pomaľovaný slon s kornakom na chrbte. Bol to ten istý slon, ktorého som vídaval na Pahárgaňdzi v Dillí, držali ho tam v Rámakrišnovej svätyni. Kňazi ho zvykli počas slávnostných dní vodiť po uliciach na veľkú radosť miestnych i cudzincov. Odkedy však pri svätyni postavili výpadovku a novú stanicu metra, slávnostný slon sa z pouličného života vytratil. Potešilo ma, že žije a očividne sa mu dobre darí.

Dlhý svadobný sprievod sa hadil medzi dunami smerom k svätému jazierku, na ktorého hladine sa trblietal mesačný svet. Tam, pod veľkými stanmi, medzi lampiónmi a girlandami kvetov, sa mala uskutočniť slávnostná hostina, zábava a tance.

„Podme sa tam pozrieť!“ vykríkol som a hneď sa aj nemoťorne hrabal von zo spacáku. „Nemáte chuť trochu sa zabaviť na svadbe?“

„Na akej svadbe? Sme sami uprostred púšte. Nikto iný tu nie je.“

Vzápätí sa ozval Kamoško.

„Svadba? Perfektné! Trafil si klinec po hlavičke! Hovoril som, že je to prvotriedny matroš!“

Kamoško sa špecializoval na zháňanie toho najlepšieho tovaru a bol na to aj patrične hrdý. Tvrdil, že v každom väčšom meste má osvedčených dodávateľov, ktorí ho nikdy nesklamali. Často nás poučal, že od cudzích sa v žiadnom prípade nič nekupuje.

„V živote sa nedotknem nijakej chémie. Žiadne jedy!“

Nedôveroval ani novinkám, pri ktorých nedokázal odhadnúť účinky alebo si nimi nebol celkom istý. Bral iba to, čo dobre poznal, a len veľmi výnimočne kúpil aj matroš na odporúčanie ľudí, ktorým bezhranične dôveroval.

„Musím mať istotu, že tovar je čistý, prírodný a prvotriedny. Kto platí, má právo klásť aj podmienky.“

Svoje poklady ukrýval v hlbokých vreckách pohodlných šaravarov a v dlháskej košeli siahajúcej po kolená, aké nosievajú muži v Afganistane a Pakistane. Po večeroch, najskôr na hotelovej streche v Džaisalmére a potom aj pri ohnisku na púšti, s tajomným úsmevom kúzelníka vyťahoval z vrečka sušené listy tabaku, šišky indického konope, plastické hrudky hašiša, ópium, akési prášky a menšie či väčšie tabletky. Na tie posledné látky nikdy nikoho nenahováral. Avšak ani neodrádzal. Stačilo prejaviť záujem.

„Čím sa dnes zabavíme?“ spýtal sa a pomalým, skúseným pohybom nahrnul na malý kopček sušinu, znalecky ju premiešal s tabakom a so zručnosťou hodinára všetko zošúľal do papierika. Tisíckrát opakovanú činnosť robil so sústredením skutočného znalca. Následne reguloval tempo, akým džoint koloval z ruky do ruky. Vždy si dal záležať na tom, aby bolo poruke dostatočné množstvo tekutín na uhasenie smädu. Ponúkal vodu, limonádu, niekedy čaj v pohároch alebo hlinených šálkach, občas aj s trochou akéhosi bieleho prášku.

„Pre lepšiu chuť,“ hovorieval. Nakoniec prijímal objednávky a peniaze za tovar na ďalší deň.

„Po čom vám duša a telo prahne?“ pýtal sa. „Na čo máte chuť?“

Preletel som pohľadom po púšti. Svadobný sprievod som už medzi sivými dunami hľadal márne. Aj muzika utíchla.

„Kamoško! Videl som slona...“

„Slona? Prečo nie? Určite! A keby si si odo mňa zobral ešte ten ružový zázrak, ten cukríček, nielenže by si ho videl, ale cválal by si na ňom hoci až do samého Kábulu!“

Kamoško mi Afganistan závidel. Na rozdiel odo mňa, pravidelného korešpondenta, sa tam nikdy nedostal. Ja som zas Kamoškovi závidel jeho hipisáctvo. Bol prvý, ktorého som spoznal. Považoval som ho za hipisáka, hoci on to odmietal. Áno, žil medzi hipisákmi v Londýne, kam ako tínedžer utiekol z rodnej doliny Rhondda vo Walese. Z domu ušiel, lebo život baníka, aký viedli jeho otec i starý otec, ho príliš neoslovoval. Nezaradil sa tak do dlhého radu ostatných mužov v rodine zdieľajúcich rovnaký osud. Od života očakával viac. V tom čase sa vzdal aj mena Cedric, ktoré mu vybrali rodičia. Odkedy opustil Wales, nechal sa osloviť jednoducho Buddy, Kamoško.

S hipisákmi sa stretol už na stanici Paddington. Veľmi sa odlišovali od okolitého davu, čo upútalo jeho pozornosť. Opýtal sa ich, či nevedia, kde by mohol nájsť strechu nad hlavou, samozrejme, čo najlacnejšie, a oni ho pozvali k sebe. Jeho prázdnej peňaženke prišla takáto ponuka vhod. Posedel si s nimi do neskorého večera pred stanicou a potom sa vydali do štvrte Notting Hill, kde viac než desať ľudí obývalo dve izby v starom opustenom činžiaku.

„Niekoľko ulíc odtiaľto, v hoteli Samarkanda, zomrel Jimmy Hendrix,“ povedal jeden z nich a Kamoško sa zamyslel, či to má vnímať ako dôkaz výnimočnosti tohto miesta alebo

skôr ako výstrahu. Pripojil sa k nim, žil ako oni, nechal si narásť vlasy a zmenil aj šatník. Spoločne navštevovali hudobné festivaly po celej krajine.

„Škoda, že to už neboli sedemdesiate roky a festival na ostrove Man, keď prišlo na Hendrixa, Doors a The Who pol milióna ľudí. Doba sa stihla zmeniť,“ zaspomínal si na tie časy. „Všetko sa pomaly končilo. Narodil som sa príliš neskoro.“

Z tých čas si uchoval odpor k akýmkoľvek autoritám, príkazom či pravidlám. Netrápilo ho, čo povedia ľudia. Odmietať tiež akúkoľvek rivalitu i honbu za kariérou a peniazmi. Slobodu si vážil vždy, no odvtedy bola v jeho hierarchii hodnôt na najvyššom mieste. Pracoval len nárazovo, a to v rôznych zamestnaniach. Robil, čo sa pritrafilo, no najradšej v kvetinnárstvach. Zarábala akurát toľko, aby si mohol dovoliť dlhé cesty. Pri hipisákoch si nerozvinul len schopnosť skreslať svoje potreby na tie skutočne dôležité, ale zamiloval si aj vandrácky život.

Vydal sa s nimi na výpravu do Indie. Starým poschodovým autobusom. Za lístok cez pol zemegule zaplatil tridsať libier. Vyrážali z prístavu Dover, trajektom preplávali cez kanál na francúzske pobrežie a ďalej už po pevnine až do Indie.

O Afganistane sa dopyčul až kdesi pri Bejrúte, keď si ich autobus stopol chlapec s gitarou. Stál na krajnici a striehol na príležitosť, aby sa mohol odviezť o kúsok ďalej. Šofér mu určil miesto vedľa Kamoška.

„Človeče! To je skutočný koniec sveta! Čas akoby tam zastal! Všetko je tam úplne iné než kdekoľvek na svete!“ vzrušene rozprával stopár, keď si večer na odpočívadle skrútili džoint. Rozprával mu o červených poliach maku ťahajúcich sa až po horizont, z ktorých sa vyrába to najlepšie ópium na svete. O rastlinách konope vysokých ako dospelý človek, ktoré rastú divoko popri cestách, stačí len natiahnuť ruku a zbierať. O obrovských sochách Buddhu vytesaných do skál,

o nekonečných púšťach, horských priesmykoch a skrytých dolinách, ktoré obývajú ľudia drsní, nábožní a pohostinní, avšak bez záujmu o okolitý svet. Kamoškovu pozornosť a, samozrejme, aj predstavivosť najviac pošteklilo to, čo chlapec povedal o slove „akoby“. V Afganistane toto slovo jednoducho neexistuje.

„Tam je všetko skutočné, slová aj gestá. Niet v nich prázdnoty ani falše ako u nás, nestratili význam ani nevyprchali.“ Cieľom Kamošovho vandráctva nebol útek ani hľadanie osvietenia. Motivovala ho zvedavosť a predovšetkým chuť prežiť niečo nezvyčajné, niečo, čo ovplyvní jeho ďalší život a dá mu zmysel.

Počas prvej výpravy na Východ autobus do Afganistanu neodbočil napriek tomu, že ho túžili navštíviť viacerí. Šofér nesúhlasil, obával sa, že jeho autobus nezvládne cestu cez hory. Vydali sa priamou cestou cez Irán, po púštnych cestách Balúčistanu a cez Paňdžáb rozdelený medzi Pakistan a Indiu. Kamoško si však sľúbil, že nabudúce Afganistan navštívi aj za cenu zachádzky.

Kedykoľvek ho otrávil londýnsky život a našetril si dostatočné množstvo peňazí, zbalil sa a vyrazil. Na nič iné peniaze nemíňal. Bol zvedavý, čím sa líšia tí prví, skutoční hipisáci z Kalifornie, v čom sú iní než londýnski, s ktorými squatoval v Notting Hille. Premýšľal o Mexiku, o chýrnom indonézske ostrove Bali, o Maroku, kde sa vraj vyrába najlepší hašiš na svete. No bez ohľadu na to, o čom práve premýšľal a čo si plánoval v hlave, napokon vždy vyrazil na východ do Indie. A keď už do Indie, tak aj s plánom zastaviť sa v Afganistane. Ten mu však napokon nebol súdený.

Osvedčenú trasu do Indie totiž čoskoro preťala revolúcia ajatolláhov v Iráne i vojna v Afganistane. Ešte prednedávnom mimoriadne vyťažená cesta sa každým rokom väčšmi vyprázdňovala. Čoraz menej tulákov si vyberalo dlhú a neistú cestu po súši. Nadišla éra lietania. Lacno, pohodlne a rýchlo,

priamym letom bez medzipristátí. Letecké spoločnosti nakupovali čoraz lepšie, väčšie a rýchlejšie lietadlá, s čím bolo spojené znižovanie nákladov, a teda aj cena pre pasažierov zo Západu. Letenky, kedysi dostupné len pre vyvolených, si zrazu našli záujemcov aj medzi bežnými ľuďmi.

Afganistan sa dostal na vedľajšiu koľaj. Znenazdajky nebol po ceste. Aj Kamoško si už mohol dovoliť kupovať letenky, a hoci sa do Indie naďalej opakovane vracal, do Afganistanu nikdy nezablúdil. Nemal príležitosť obdivovať minarety Herátu ani skalné sochy Buddhu, nevidel Chajbarský priesmyk ani Kábul. Preto v ňom vzkypela žľč, keď som hovoril, že mu trochu závidím trasu detí kvetov po súši.

„Nebol som v Afganistane a bez Afganistanu sa to neráta. Akoby si zabehol nejaké preteky, no vynechal jeden úsek. Nikdy nebudeš mať istotu, či si ich dokončil alebo si sa len zúčastnil. Keby nebola vojna, určite by som sa do Afganistanu dostal.“ Dookola opakoval, že mi závidí ten prekliaty Afganistan, z ktorého som sa práve vracal a kam som ako vojnový reportér cestoval práve vďaka tomu, že tam zúrila vojna.

„Tak ako je v Afganistane?“ vypytoval sa Kamoško.

Zoznámili sme sa na streche hotelíka S výhľadom na pevnosť v Džaisalmére, dávnom hlavnom meste Rádžpútov uprostred púšte Thár. Koniec sveta, ideálne miesto na oddych a utíšenie zvrátených myšlienok po mojich afganských povinnostiach. Na spiatocnej ceste som sa chcel zastaviť aj v Puškare, navštíviť sväté mesto a pozrieť si každoročný ťaví trh, ktorý sa z kupeckého jarmoku zmenil na karneval pustovníkov, fakirov, pútnikov, tanečníkov a veštcov.

Kamoško musel začuť, ako v reštaurácii rozprávam o svojej afganskej výprave. Sedel pri vedľajšom stolíku. Ako magické zaklínadlá zneli v jeho ušiach názvy afganských miest ako Kandahár, Herát či Charikar. Nedokázal ovládnuť vzrušenie, podišiel k nášmu stolu a opýtal sa ma, či som náhodou

nebol v Afganistane. Kamoško a jeho dievča Maggie bývali vo vedľajšom penzióne a na strechu hotelíka S výhľadom na pevnosť chodievali, aby si tam v pokoji vyfajčili džoint či dva a potom mlčky pozerali na hradby starého zámku. Majiteľ ich penziónu fajčenie trávy netoleroval. Vyslovene to síce nezakazoval, ale keď zacítil sladkastý dym, frflal.

Kamoško ničím nepripomínal dlhovlasých, podivne doobliekaných pútnikov, ktorí sa potulovali po púšti. Vyzeral skôr ako úradník, ktorý sa z nejakého nepochopiteľného dôvodu rozhodol nemíňať peniaze na dovolenky pri mori, ale radšej sa vyberal na ďaleké cesty plné útrap cez ľudoprázdne púšte, ktoré mu nezaručovali žiadne dobrodružstvá ani nezabudnuteľné zážitky.

Nenechával si rásť dlhé vlasy, strihal sa nakrátko, takmer dohola, aby zakryl postupujúcu plešinu. Nemal ani bradu, len niekoľkodňové prešedivené strnisko. Nedávno oslávil štyridsiatku, no jeho výzor nenapovedal nič o jeho skutočnom veku. Zalichotilo mu, keď som povedal, že vyzerá ako novinár, lebo o tejto profesii sa hovorí, že v nej síce rýchlo zostarneš, no navždy zostaneš mladý.

Elixíra priviedol na strechu hotelíka S výhľadom na pevnosť práve Kamoško. Bývali v tom istom penzióne. Zoznámili sa náhodou na recepcii. Elixír práve pricestoval z Džaisalméru a hľadal strechu nad hlavou, pochopiteľne, čo najlacnejšiu. Do penziónu vošiel práve vo chvíli, keď jeho majiteľ Kamoškovi čistil žalúdok za fajčenie hašiša. Vyhrážal sa mu, že ak ho ešte raz prichytí pri fajčení džointu, vyhodí ho na ulicu.

Elixír prechovával k bylinkám tohto typu podobnú náklonnosť ako Kamoško, a hoci bol medzi nimi značný vekový rozdiel, ihneď si padli do oka.

„Vrana k vrane sadá,“ vravievala Maggie, ktorá mala isté výhrady ku Kamoškovým drogovým eskapádami. „India ti už nestačí?“ pýtala sa ho z času na čas uštipačne, keď opäť siahal do vrečka po papieriky a sušinu. Kamoško síce z týchto

poznámok nebol nadšený, no odkedy sa dal dokopy s Elixírom, Maggine narážky púšťal jedným uchom dnu a druhým von a potmehúdsky sa pritom usmieval.

Elixír bol Dán a v skutočnosti sa volal Erikssen. Prezývku Elixír dostal až v Indii od svojej priateľky Karen. Prihovárala sa mu priezviskom: Prosím, podaj mi vodu, Erikssen, usmej sa, Erikssen. Erikssen, všetko tu je také nezvyčajné! Miestnych to pomýlilo, domnievali sa, že jeho dánske priezvisko je v skutočnosti známe anglické zdvorilostné: „Eric, sir!“ Začali ho tak oslovovať, vyslovujúc jeho meno trochu skomolene ako „Elik sir“. A tak bol Erikssen premenovaný na Elixíra.

Pred dvoma rokmi, hneď po ukončení štúdia filozofie na univerzite, vyrazil na cesty a odvtedy sa túla po svete s jediným cieľom – vyhľadávať dobrodružstvo, zábavu a bezstarostnosť. V jeho spôsobe nadväzovania nových známostí bolo niečo znepokojivé. Bol až príliš dôverčivý a bezbranný. Túžil vidieť, spoznať a prežiť všetko, čo sa len dá. Skôr ako bude neskoro. Intuitívne vycítil, že dospelosť a prvé a zdanlivo aj nevinné záväzky nenávratne zničia všetky túžby, sny aj plány. Bez ohľadu na to, či si to pripustí alebo či na to bude pripravený. A tak sa začal túlať, vyhľadával všetko nepoznané, zážitky i skúsenosti, s tichou nádejou, že počas potuliek ho niečo osvieti a napovie mu, čo má robiť so sebou a svojím životom. Práve jemu napadlo, aby sme sa na ťavích chrbtoch vydali cez púšť do svätého mesta Puškar.

Za dňa jasný a zlatistými lúčmi ožiarený Džaisalmér si zachovával svoju medovú farbu aj po súmraku. Akoby bol zaliaty v jantári. Na púšti ho nazývali Zlatým mestom, podľa farby pieskovca, z ktorého bol postavený.

Majiteľ hotelíka S výhľadom na pevnosť cestovateľom tvrdil, že aj tie najstaršie, tisíc rokov staré uličky a domy Džaisalméru sú stále obývané. Ak ste na ne zvedaví, musíte ísť na zámok a vnoriť sa do labyrintu úzkych tmavých uličiek

v jeho okolí. Kedysi dávno, v zlatom veku Džaisalméru, patrili domy miestnym boháčom, kupcom, ktorí ťažili najmä z polohy mesta na púštnej karavánovej ceste. Paláce, jeden väčší a výstavnejší než druhý, všetky zdobené množstvom vežičiek, balkónov, klenieb, kopúl, stĺpov, reliéfov, každý s vlastným nádvorím a záhradou, sa predbiehali v súťaži o to, ktorý je najkrajší.

S postupujúcim časom ale upadali podobne ako celé mesto, až kým ich majitelia neopustili a neprestavali na byty, hotely a obchodíky. Život, hoci už zmenený, v nich však napriek tomu naďalej kypel. A tak sa cestovatelia mohli opájať príjemným sebaklamom, že sa vnárajú do hlbín minulosti, z ktorej pochádzajú aj tieto životom neutíchajúce budovy.

Tento sebaklam prichádzal počas každej návštevy mesta. Zvlášť po súmraku, v obkolesení vysvietených obchodov a stánkov rozvoniavajúcich spracovanými kožušinami, koreninami, škvariacim sa olejom a kadidlami. Cestu rušnou ulicou sprevádzali tiché, avšak výrazné zvončky, ktorých omamná melódia sem doliehala zo svätých džinistov, stúpen-cov jedného z najstarších živých náboženstiev sveta, ktoré hlása, že cestou k oslobodeniu sa z kolotoča znovuzrodení a utrpenia je čistota, poctivosť, skromnosť a putovanie. A predovšetkým úcta k životu v akejkoľvek forme a jeho ochrana.

Pocit výnimočného okamihu sa dostavil aj v ten večer, keď sme sedeli na streche hotelíka S výhľadom na pevnosť a sledovali, ako zo súmraku, do ktorého sa mesto postupne ponáralo, vystupuje neveľká karavána tiav. Doputovala na okrúhle námestíčko, kde sa nachádzal náš malý hotel. Zhora sme pozerali, ako pohoniči tiav pomáhajú cestovateľom zosadnúť zo sediel, uvoľňujú zvieratám postroje a napájajú ich vodou zo studne pod santalom.

„Aj my by sme si to mohli skúsiť,“ nadhodil Elixír.

„Na ťavách?“ V Kareninom hlase sa miešali obavy s nadšením.